

Riktlinjer för medborgardialog i Hallstahammars kommun

Fastställda av kommunfullmäktige den 27 februari 2012 § 2

Demokratins utmaning

Årtionden av sjunkande valdeltagande och allt färre medlemmar i politiska partier. Så ser verkligheten ut i Sverige och i många andra länder. Sverige har internationellt sett fortfarande ett relativt högt valdeltagande men långt ifrån 70- och 80-talets höga nivåer. Valdeltagandet är även mycket ojämnt fördelat mellan olika delar av landet och mellan olika valkretsar, inte minst beroende på faktorer som klass, kön eller etnicitet. För Hallstahammars del sträcker sig valdeltagandet från 70,8 % till 83,9 % mellan valkretsarna. Vidare är antalet medlemmar i politiska partier idag endast 5 % av befolkningen och endast 1 % betraktas som aktivt engagerade. De två demokratiska grundprinciperna politiskt deltagande och politisk jämlikhet är alltså i gungning.

Samtidigt visar olika mätningar att det finns ett stort samhällsintresse och samhällsengagemang bland svenskarna. Enligt World Value Survey sticker svensken ut som starkt individualistisk med en stark tilltro till sin egen förmåga att fatta beslut. En självständig individ som också ställer individuella krav på den service som samhället tillhandahåller. Olika mätningar visar även att hela 75 % vill diskutera samhällsfrågor och att 50 % vill diskutera politiska frågor.

Det finns med andra ord ett stort samhällsintresse och engagemang bland medborgarna som de traditionella arenorna inte klarar av att fånga upp. Som en lösning på denna utmaning satsar många kommuner idag på att utveckla dialogen med sina medborgare genom att utveckla befintliga och skapa nya former för engagemang och demokratiskt deltagande. Medborgardialogen handlar i grunden om att fånga upp medborgarnas kunskaper och idéer och se dem som en tillgång för att forma framtiden i Hallstahammars kommun.

Varför ska vi föra medborgardialog och vilka vinster ger det?

Kommunfullmäktige har som ett av sina prioriterade mål 2012-2015 sagt att invånarnas delaktighet i samhället ska öka. Kommunstyrelsen har som mål 2012-2015 att konkretisera och förbättra medborgardialogen i syfte att dels synliggöra kommunens verksamhet och ge medborgarna större insyn i beslutsprocesser, dels ge ett bredare beslutsunderlag genom att fånga upp medborgarnas kunskaper och idéer. Man anger även att särskild fokus ska läggas på hur ungdomar engageras i samhällsfrågor.

Hallstahammars kommun bedriver redan idag medborgardialog i varierande grad i olika sammanhang. Dock visar erfarenheter från forskning och andra kommuner att en framgångsrik medborgardialog kräver en systematisk process med gemensamma utgångspunkter för hela kommunen, samt att resurser tydligt knyts till planering och genomförande.

Denna plan syftar just till att skapa förutsättningar för en systematik kring medborgardialogen i Hallstahammars kommun genom att utgå från följande frågeställningar:

- ⇒ Varför ska vi föra medborgardialoger?
- ⇒ Vad vinner vi och medborgarna på det?
- ⇒ Vilka utgångspunkter och principer ska gälla för dialogen?
- ⇒ Hur ska medborgardialogen organiseras i kommunen?

Som nämnts inledningsvis står den lokala demokratin inför stora utmaningar när det gäller att fånga upp intresse och engagemang hos medborgarna. Parallellt med sjunkande valdeltagande och färre medlemmar i partier har kommunerna fått allt större och mer komplexa uppgifter att hantera, vilket ställer ökade krav på de förtroendevalda. Samtidigt har kontaktytan mellan förtroendevalda och medborgare vidgats markant. I mitten på 50-talet var det i genomsnitt fem medborgare/förtroendevald, idag är det runt 200.

Behoven av en systematisk medborgardialog kan sammanfattas i följande punkter:

- ⇒ Förtroendevalda behöver ett bredare beslutsunderlag där tjänstemännens faktaunderlag kompletteras med medborgarnas kunskaper och idéer.
- ⇒ Kontaktytorna för samspel mellan väljare och förtroendevalda behöver vidgas, vilket kompletterar och stärker den representativa demokratin.
- ⇒ Medborgarna vill engagera sig och då framför allt i frågor som ligger nära dem, men för att få mer än bara "protestmedborgare" krävs en meningsfull dialog som tydliggör möjligheterna till påverkan.

Medborgardialogen kan vidare sägas leda till två typer av vinster:

Demokrativinster:

- o Ökad kunskap om de demokratiska processerna
- o Ökad förståelse för komplexa beslut
- o Ökat samhällsengagemang, ansvarskänsla, samt förtroende hos medborgarna
- o Främjande för hälsa och välfärd hos befolkningen genom ökad delaktighet och inflytande i samhället

Effektivitetsvinster:

- o Ökad legitimitet för beslutsfattare
- o Lättare att genomföra prioriterade insatser
- o Ökad kunskap om behov och önskemål vilket gör att utbud bättre möter efterfrågan
- o Ökad transparens vilket sätter press på kvalitetsutvecklingen genom att medborgaren kan se vad man får ut av insatta resurser

Utgångspunkter för medborgardialog

Medborgardialogen är de förtroendevaldas verktyg och ansvar. En grundförutsättning för en givande dialog är att det finns ett genuint intresse från de förtroendevalda att lyssna till och beakta medborgarnas input i frågan. Är man redan klar över hur man vill besluta bör en dialog undvikas som syftar till inhämtning av synpunkter.

Man bör även skilja på medborgardialog och brukardialog. Medborgardialog förs mellan förtroendevalda och medborgare medan brukardialog förs mellan de som utför den kommunala servicen och de som nyttjar den. Skillnaden ligger framför allt i att medborgardialogen är de förtroendevaldas arena medan brukardialogen är tjänstemännens arena.

Som utgångspunkt innan beslut fattas om att föra medborgardialog kring en fråga eller ett ämne ska en diskussion föras kring följande två frågor:

- ⇒ Behöver vi som förtroendevalda mer kunskap om medborgarnas värderingar, prioriteringar och åsikter kring denna fråga för att kunna fatta det bästa beslutet?
- ⇒ Kan en medborgardialog kring denna fråga ge medborgarna större kunskaper om kommunens ansvar och behov av prioriteringar?

Om diskussionen landar i ett ja kring dessa frågor bör man gå vidare och planera för medborgardialog i någon form. Om svaret däremot blir nej eller om tveksamheter finns talar det för att en dialog inte bör föras.

Medborgardialoger kräver alltså resurser och det är viktigt att dialogen förs kring rätt frågor.

Nedanstående tabell visar hur medborgardialogen kan delas upp i olika delaktighetsformer. Den kan fungera som en vägledning i de överväganden som ska göras tidigt i processen med medborgardialog.

Grad av delaktighet:	Kännetecken:	Medborgaren får:	Metodexempel:
Information	<i>Envägskommunikation</i>	Veta	Tidning, webb, trycksak
Konsultation	<i>Insamling av synpunkter, ofta punktinsatser</i>	Tycka	Enkäter, fokusgrupper, råd
Dialog	<i>Diskussionsforum, utbyte av tankar</i>	Resonera	Open space, webbforum, diskussionscaféer
Samarbete	<i>Aktiviteter planeras och genomförs tillsammans</i>	Planera/Genomföra	Framtidsverkstad, gemensamma projekt
Medbestämmande	<i>Gemensamt beslutsfattande</i>	Bestämma	Rådslag med omröstning, medborgarbudget

Ingen delaktighetsform är bättre än någon annan, istället är det syfte, mål, målgrupp och tillgängliga resurser som tillsammans avgör valet av delaktighet och metod i dialogen.

Principer för medborgardialog

Nedan anges ett antal principer som fungerar som grund för medborgardialogen. Aktuella frågor och initiativ som väcks i nämnder/styrelse ska alltid vägas mot dessa principer.

- ⇒ Vid förslag som direkt berör medborgare i kommunen ska en medborgardialog alltid övervägas och ställning ska tas till nytta med dialogen utifrån utgångspunkterna. Resultatet av denna övervägning ska redovisas i underlaget.
- ⇒ Vid framtagande och/eller ändringar av planer, program eller policydokument ska utgångspunkten vara att en dialog initieras där medborgarna som lägsta nivå informeras om innehållet på ett lättillgängligt sätt.
- ⇒ Medborgarna ska i samband med en dialog ges goda möjligheter att delta. Uppsökande arbete ska alltid övervägas för att nå grupper som annars kan vara svåra att nå ut till. Tänk på sambandet mellan demokratiskt deltagande och socioekonomiska villkor.
- ⇒ Barn- och ungdomar och äldres möjligheter att delta i processen ska ges särskild uppmärksamhet.
- ⇒ I varje medborgardialog ska hänsyn tas till den aktuella målgruppens förutsättningar att delta utifrån faktorer som ålder, språk och eventuella funktionsnedsättningar.
- ⇒ Resultatet av medborgardialogen ska i lämplig form återkopplas till medborgarna.
- ⇒ Dialogprocessen ska utvärderas och utvecklas löpande.
- ⇒ Det slutliga ansvaret och beslutsfattandet ligger alltid hos de förtroendevalda i nämnder och styrelser som fortsatt ansvarar för helheten och de politiska avvägningarna.

Styrning och organisatorisk struktur

För att få en fungerande systematik och struktur i medborgardialogen inrättas en styrgrupp bestående av förtroendevalda direkt underställd kommunfullmäktige. Styrgruppen utgörs av fem ledamöter, varav tre representanter från majoriteten och två från oppositionen. Styrgruppens roll är att samordna, kvalitetssäkra och utveckla processen med medborgardialog i Hallstahammars kommun. Till styrgruppen adjungeras tjänstemän vars uppgift är att skapa förutsättningar för de förtroendevalda att driva dialogen.

Checklista för medborgardialog

Nedanstående checklista är ett stöd i planeringen av en tänkt medborgardialogsaktivitet. Man bör ha tagit alla punkter i beaktning i sin planering, men beroende av frågans karaktär är det naturligt att olika punkter beaktas mer än andra.

✓ Syfte och form

Formulera ett tydligt syfte och välj form av delaktighet. Ta hjälp av tabellen på sid 3.

✓ Deltagare och målgrupp

Utifrån syftet är det viktigt att definiera målgruppen. Gäller det alla medborgare i kommunen eller är målgruppen mer avgränsad? Ska vi vända oss till föreningar eller organisationer?

✓ Metod och process

Ta ställning till När, Var och Hur aktiviteten ska ske. Fysisk plats? Webben? Enstaka tillfälle eller längre period?

✓ Inkludera

Fundera över hur du kan underlätta deltagande på jämlika villkor för så många som möjligt. Det kan handla om så enkla saker som att dialogen inte krockar med andra evenemang, eller att den förläggs på tider då den aktuella målgruppen har möjlighet att delta.

✓ Spelregler

Formulera tydliga spelregler för dialogen. Vad förväntas av deltagarna? Vad förväntas av kommunen? Vem ansvarar för vad?

✓ Ramar

Fundera över dialogens möjligheter och begränsningar. Hur mycket tid och resurser finns att tillgå? Ekonomiska? Tekniska? Personella?

✓ Resultat

Bestäm hur resultatet av dialogen ska användas. Ska det vara en del av underlag för beslut? Eller ska det vara en del av planeringen av en fråga?

✓ Underlag

Förbered det faktaunderlag du kan komma att behöva i ämnet.

✓ Tid- och aktivitetsplan

Vid större projekt kan det vara lämpligt att göra en tid- och aktivitetsplan som innehåller viktiga hållpunkter för dialogens olika moment. Lämpligen innehåller planen även vem som ansvarar för de olika

delarna.

✓ Förberedelser

Planera praktiska moment noggrant i god tid. Kan gälla exempelvis mötesupplägg, tekniska verktyg, lokalbokningar, förtäringar i samband med aktiviteter mm.

✓ Presentationsmaterial

Ta fram ett lättbegripligt och lockande informationsmaterial om den aktivitet eller möte det gäller. Kan vara webbaserat eller i tryckt form, eller bådadera. Se till att använda informationskanaler anpassade till den målgrupp som dialogen avser.

✓ Dokumentera

Använd lämpliga metoder för dokumentation. För minnesanteckningar eller liknande. Kanske ska finnas en med sekreteransvar? Skriftlig dokumentation kan också lämpligen kompletteras med exempelvis foton eller filmklipp som sedan kan användas i återkopplingen.

✓ Återkoppla

Planera redan från början för hur och när återkopplingen ska ske. Återkopplingen ska spegla dels resultatet av medborgardialogen, dels hur de förtroendevalda tog till sig resultatet och hur det användes i beslutsprocessen. Återkoppling kan ex. ske i form av en sammanställning på webben, i tryckt form i en tidning eller förmedlas vid fysiska möten.

✓ Utvärdera

Allt kan utvecklas och förbättras. Gör en utvärdering av processen och resultatet och fastslå tidigt i processen vem som ansvarar för utvärderingen. Utvärderingen behöver inte vara ett omfattande utredningsarbete. Utgå från frågorna:

- Var dialogen framgångsrik? Nådde vi dem vi ville nå? Gav dialogen den nytta vi trodde? Fick de förtroendevalda ny kunskap kring frågan?
- Fungerade processen? Använde vi rätt metod och form för delaktighet? Hur fungerade det praktiska kring dialogen?
- Vad kan vi göra bättre i framtiden?